

УДК 796.5;630*27[477.53]

МАРИНА ГРИНЬОВА

КАТЕРИНА КУПРІЯН

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ПАРКОВИХ ТЕРИТОРІЙ ПОЛТАВЩИНИ: МЕТОДИКА СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУ

Стаття присвячена проблемі становлення зеленого туризму на Полтавщині як пріоритетного напрямку розвитку паркових територій, проаналізовано особливості та перспективи його подальшого розвитку за рахунок підвищення ефективності використання існуючого історично-культурного ресурсного потенціалу регіону та створення туристичних центрів і парків розваг, що розглядається в контексті соціального проекту «Зелений туризм для всіх». Запропоновані шляхи інтенсифікації формування сфери розваг та підвищення ефективності використання зеленого туризму, а також пропонуються відповідні доповнення до змісту підготовки фахівця з управління проектами.

Ключові слова: зелений туризм, паркові території, природно-заповідні території, рекреаційно-туристична база, авторський соціальний проект.

Актуальність проблеми. Полтавщину здавна називають духовною столицею України, вона також має сприятливі умови для розвитку і сфери «зеленого туризму». Полтавський край пропонує туристам відпочинок на мальовничих берегах Ворскли, Псла, Хорола, Сули, на території паркових зон, природно-заповідних територіях, чудодійну миргородську мінеральну воду, знайомство із столицею українського гончарства, відвідини меморіальних та етнографічних музеїв Диканьки, Опішні, Миргорода.

Полтавська область багата на природні пам'ятники історії:

– ботанічні пам'ятки природи Березовий гай (Полтава), Богданівський парк, Бузковий гай, Гребінчин каштан, Дуб Остроградського, Дуб Сковороди в Котельві, Дуб у селі Яхники, Дуб черешчатий (Пирятин), Дуб Шевченка в селі Мар'янське, Дуби черешчаті (Майорщина), Каштанова алея (Полтава), Кочубеївські дуби, Лісосмуга О. О. Ізмаїльського, Олександрівський дуб, Осика в селі Обознівка, Парасоцьке урочище, Парк сільськогосподарської дослідної станції імені М. І. Вавилова, Соснова алея (Майорщина), Хейлівщинський дуб, Храпачів Яр (пам'ятка природи), Цар-осика, Шишацький дуб, Ялиновий гай,

– геологічні пам'ятки природи: Бутова Гора, Висачківський соляний купол, Відслонення пісковиків (Брусія), Скеля – гранітний реєстр,

– комплексні пам'ятки природи Бурти (пам'ятка природи), Грушеві могили, Міський сад (Кременчук), Старий шлях (пам'ятка природи) [7].

Таким чином, як свідчить туристично-історично-культурна характеристика Полтавщини, в області склалися сприятливі умови щодо формування туристичних центрів і ландшафтних парків, розвитку зеленого туризму та поступового створення інфраструктури парків відпочинку і дозвілля та розваг для туристів.

Метою статті є розкриття особливостей становлення зеленого туризму на Полтавщині як пріоритетного напрямку розвитку паркових територій та перспективи його подальшого розвитку в контексті створення соціального проекту за рахунок підвищення ефективності використання існуючого потенціалу (історичного, культурного, ресурсного) регіону та створення туристичних центрів і парків розваг, а також підготовки фахівців з управління проектами, зорієнтованих на вирішення цих завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичні та практичні засади розвитку зеленого туризму отримали широке відображення у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких слід відмітити В. Васильєва, А. Дубоделову, Ю. Зінько, В. Кафарського, В. Косенка, М. Кострицю, М. Рутинського, М. Товта, К. Дронга, В. Котлінського, Я. Маєвського, С. Медлік, Я. Сікору, С. Сонька, Л. Гальківа, Л. Кобанця, О. Дмитрука, В. Кекушева, С. Ніконорова, В. Степаницького, Р. Браймера, Х. Годфри, Д. Дея, Д. Юрдана та інші [2; 3; 5].

Поряд із тим, низка науково-прикладних питань з адаптації світового досвіду у сфері зеленого туризму, дослідження стану, проблем та перспектив розвитку зеленого туризму, з урахуванням природно-ресурсного потенціалу паркових рекреаційних територій в Україні, потребує проведення подальших наукових досліджень, спрямованих на пошук ефективних механізмів і інструментів розвитку зеленого туризму у рамках стратегічної парадигми екологічного відпочинку населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зелений туризм – це відпочинок у приватних господарствах сільської місцевості, цікавої туристичними об'єктами та сферою розваг. Перевагами такого

виду відпочинку є: чисте повітря, природа, близьке знайомство з культурними традиціями регіону, низька вартість послуг за проживання та харчування у порівнянні із традиційними готелями і базами відпочинку.

Загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади зеленого туризму в Україні регулюються низкою законодавчих актів та заходів, які намічено реалізувати у найближчій перспективі, що дозволять створити умови для активного відпочинку і розваг туристів у сільській місцевості та забезпечити задоволення потреб і безпеку під час перебування [1].

На одного мешканця Полтави сьогодні припадає 108 метрів квадратних зелених насаджень – це один з кращих показників в Україні. Лише територія 12 парків, 18 скверів і 7 бульварів дорівнює площі майже у 250 гектарів [7].

Як приклад, на Полтавщині активно функціонує ландшафтний парк «Диканський», який приваблює одним із найбільших в Європі скіфських городищ. Щороку його відвідує більше трьох тисяч туристів.

Останнім часом у регіоні зростає інтерес населення до туристичної діяльності, а саме – надання послуг відпочиваючим у приватних господарствах сільської місцевості. Зараз в області зеленим туризмом зайняті 78 приватних садиб, які зареєстровані офіційно. Поряд із традиційним переліком послуг, власники приватних господарств пропонують транспорт, піші екскурсії до ландшафтних парків, послуги гіда-перекладача, рибальство і полювання, кінні прогулянки, збирання грибів та ягід [6].

Виходячи із вищезазначеного, на Полтавщині склалися сприятливі умови для активного відпочинку та ознайомлення туристів із історією краю у туристичних центрах і парках розваг, сформована базова інфраструктура для розвитку зеленого туризму і надання необхідних видів послуг відвідувачам. Проте величезного попиту на зелений туризм як вид відпочинку ми не спостерігаємо. Відповідно, подальший розвиток і популяризація серед різних верств населення зеленого туризму – одне з основних завдань місцевих органів влади і самоврядування, підприємств та громадських організацій туристичного спрямування, оскільки проживання у сучасних мегаполісах встановлює свій ритм життя і все більше виникає бажання залишитись наодинці з природою, зайнятись автентичними ремеслами, взяти участь в етнокультурних дійствах, прогулятися екологічними стежками природно-заповідних територій Полтавщини. Звичайно, в умовах економічної кризи не кожна людина має змогу відвідати екзотичні країни. Однак, кожен зможе отримати достойний відпочинок за уподобанням і матеріальними можливостями у себе, на малій батьківщині. І в нашій області для цього створені всі умови [3].

Ситуація необізнаності населення, і водночас бажання людей відпочивати серед природи рідного краю, стала поштовхом до створення авторського соціального проекту «Зелений туризм для всіх». Метою розробки цієї широкомасштабної програми повинно стати підвищення поінформованості населення і створення позитивного ставлення до цього виду відпочинку. Насамперед повинні бути задіяні такі види маркетингових комунікацій, як PR-статті, інтерв'ю, прес-конференції, семінари, брифінги, телепередачі, що викликають довіру та позитивну реакцію.

Варто також активізувати значення місцевої влади у підтримці цілей «Зеленого туризму для всіх». Адже кожний місцевий чиновник має зрозуміти, що запровадження зеленого туризму, тобто парків нового покоління – це спочатку витрати, а з часом – додаткові гроші й поліпшення інфраструктури району, створення нових робочих місць. Саме місцеві влади можуть клопотати про забезпечення цього проекту [4].

Напрацьовані на сьогодні стратегії розвитку зеленого туризму, що можуть бути націлені на вирішення соціально-економічних, екологічних і етнокультурних проблем, вимагають чіткого планування.

Здійснений нами аналіз літератури дає підстави для таких узагальнень щодо території нашої місцевості.

Сильні сторони Полтавщини як території, сприятливої для розвитку «Зеленого туризму для всіх»:

- переважно чисте та безпечне довкілля;
- гарні краєвиди;
- наявність великої кількості паркових зон;
- багатство історико-культурних пам'яток;
- невелика ціна на проживання та харчування;
- збережені українські традиції;
- гостинність населення.

Слабкі сторони Полтавщини, що можуть заважати такому розвитку, але які легко можна усунути:

- відсутність достатньої практичної туристичної інформації на так званих інформаційних дошках;
- незнання місцевими жителями досконало іноземних мов;

- не надто привабливий імідж України в очах іноземців;
- слабе знакування туристичних маршрутів;
- недостатньо розвинута інфраструктура.

За задумом розробників проекту, чи не найголовнішою метою є донести цінність розвитку територій парків та скверів, їхнього озеленення та удосконалення як невід'ємну частину «Зеленого туризму для всіх», і безперервне накопичення досвіду організації, а також практика.

Нами розроблено «Зелений туризм для всіх» як загальноміський соціальний проект, діяльність якого спрямована на розвиток рекреаційно-туристичної бази Полтавщини в русло розвитку та удосконалення паркових зон, як осередків відпочинку для мешканців міста, на реалізацію важливих соціальних і культурних програм, пропаганду важливості безперервної взаємодії громади з місцевим самоврядуванням, надання зразкового прикладу організації дозвілля.

Ми пропонуємо основні складові вищеназваного проекту:

– ландшафтний дизайн як найважливіший складник соціального проекту «Зелений туризм для всіх». Який представляє собою мистецтво, що знаходиться на стику трьох напрямків: архітектури, будівництва та проектування; ботаніки та рослинництва; відомостей з історії культури та філософії. Крім того, ландшафтним дизайном називають практичні дії з озеленення та благоустрою територій;

– громадські заклади харчування як підприємства, що призначені для виробництва кулінарної продукції, борошняних кондитерських і булочних виробів, їх реалізації або організації їх споживання;

– бібліографічна зона як літературно-краєзнавчий осередок на території парку;

– спортивні зони як спеціалізовані майданчики, що мають спеціальне покриття (синтетичне, асфальто-бетонне, трав'яне, ґрунтове), розмітку для різних ігрових видів спорту та, необхідне пересувне обладнання;

– кінотеатр під відкритим небом – вид рекреаційного дозвілля, яке поширене за кордоном і починає набирати обертів на Полтавщині, де приємна атмосфера і свіже повітря є запорукою культурного відпочинку;

– зона відпочинку матерів та дитини являє собою частину земельної ділянки обладнаної пісочницями, тінювими грибами, гойдалками, драбинками, гірками тощо; територія, на якій розташовані елементи дитячого вуличного ігрового обладнання з метою організації змістовного дозвілля;

– Wi-Fi зона є сучасною безпроводною технологією з'єднання комп'ютерів в локальну мережу і підключення їх до *Інтернету*; спрямована на пошук корисної інформації та онлайн-спілкування.

Генеральна мета: створення сприятливих умов для удосконалення та розвитку паркових зон міста Полтави, як сучасних баз відпочинку для населення.

Стратегічна мета: забезпечити мешканців міста комплексним відпочинком, навчити молодь бути соціально свідомими, ввічливими по відношенню до природи, шанувати традиції та звичаї рідного краю, використовувати набутий досвід для розробки актуальних програм активного дозвілля.

Завдання соціального проекту «Зелений туризм для всіх»:

– розробити проект рекреаційної паркової зони «Зелений туризм для всіх», виокремити і описати її складові (ландшафтна зона, громадські заклади харчування, бібліографічні, спортивні зони парку, кінотеатр під відкритим небом, зона відпочинку матерів з дітьми, Wi-Fi зона);

– залучити до створення рекреаційної паркової зони відповідні організаційні структури (будівельні організації, працівників Зеленбуду, управління екології, екскурсоводів, спортивні організації, ЗМІ, волонтерів – учнівську та студентську молодь);

– популяризувати через ЗМІ даний проект «Зелений туризм для всіх» та шляхи залучення до нього населення регіону з метою розвивати активну дозвілєву діяльність та культуру поведінки громади [4].

Базами створення проекту, що водночас можуть використовуватися як практичні ресурси для підготовки майбутніх фахівців з управління проектами, яка здійснюється на природничому факультеті Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, можуть виступати території природно-заповідного фонду, паркові зони, ботанічні, геологічні та комплексні пам'ятки природи Полтавщини. Вдалим прикладом для м. Полтава є парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Полтавський міський парк – єдиний в обласному центрі природоохоронний об'єкт загальнодержавного значення. Розташований на полі Полтавської битви поблизу селища Яківці на площі 124,5 гектара, він поєднує елементи ландшафтного і дендрологічного парків. На території парку стоїть будиночок – у минулому дача М. В. Склясовського, поруч з яким росте тополя канадська, посаджена вченим.

Корпусний сад (Олександрівський сад, Жовтневий парк) – визначний зразок міської садово-паркової архітектури. Парк має форму правильного кола і займає площу близько 6 гектарів. Корпусний сад має значну дендрологічну цінність.

Петровський парк. Закладено в 1905 році на пустирі, на межі старого і нового міста. Відкрито сад 1909 року до 200-ї річниці Полтавської битви. Займає площу близько 3 гектарів. На його території розміщений пам'ятник Т. Г. Шевченку.

Парк «Перемога» (Полтавський міський сад) закладено на початку XIX століття на пересіченій місцевості у долині річки Чорної (права притока Ворскли). Виникнення парку пов'язане з утворенням 1802 року Полтавської губернії: тоді архітектор М. Амвросімов запропонував виділити для міського саду землі на південно-східній околиці Полтави.

Ботанічний сад Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка розташований на схилах балки з притокою річки Тарапуньки (права притока Ворскли). Займає площу 5,25 гектара. Дендропарк ботанічного саду нараховує 134 види декоративно-паркових дерев і чагарників. Серед трав'янистих рослин багата колекція ефемероїдів. Значна частина саду відведена під колекцію рослин закритого ґрунту. Є невеликий альпінарій. У верхній частині саду розташовані дослідні ділянки, де вирощують різні сорти сільськогосподарських культур.

Парк на садибі Панаса Мирного. Нині навколо будинку-музею Панаса Мирного – сад, де збереглися дерева, посаджені письменником, який любив природу, майстерно описував її у творах. Сад поступово переходить у парк, розміщений на схилі, де по дню балки невеликий ставок, обсаджений вербами. Серед них і дуб звичайний, посаджений в 1953 році на честь Панаса Мирного.

Парк сільськогосподарського технікуму Полтавського державного аграрної академії. Заснований 1904 року школою садівництва та городництва в передмісті Полтави – Павленках. Через парк протікає річка Тарапунька.

Парк імені І. П. Котляревського. Парк, площею близько 5 гектарів, насаджено на місці старого міського кладовища у післявоєнні роки.

Висновки. Перспективи розвитку відпочинку у паркових зонах міста як осередків зеленого туризму виглядають потенційно сприятливими з огляду на наявність значних рекреаційних ресурсів. Зокрема, розквіт цього відпочинку має відбуватися при активній співпраці з рекреаційними природно-заповідними установами регіону. Адже одним з видів використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду України, відповідно до ст. 9 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», за умови дотримання природоохоронного режиму, встановленого цим Законом та іншими актами законодавства України, є використання їх в оздоровчих та інших рекреаційних цілях.

Можна також погодитися з рекомендаціями «World Trade Organization», що наполегливо рекомендує урядам розробляти загальні далекоглядні стратегії, законодавчі акти, постанови та інші урядові заходи для досягнення цілей сталого розвитку. На загальнодержавному, регіональному та місцевому адміністративних рівнях треба пам'ятати, що підтримка зеленого туризму - це підтримка населення і міста в цілому. Тому одним із значущих для розвитку Полтавщини заходів є внесення до змісту підготовки фахівців з управління проектами спецкурсів, що орієнтують майбутніх менеджерів на розвиток у нашому краї зеленого туризму.

Список використаних джерел

1. Биркович В. І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України. Стратегічні пріоритети / В. І. Биркович // Науково-аналітичний щоквартальний збірник. – 2008. – №1 (6). – С. 138-143.
2. Гальків Л.І. Стан та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні / Л.І. Гальків, О.В. Килин, Н.М. Стручок // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. – 2015. – Т. 20. – Вип. 3. – С. 189-193.
3. Гетьман В.І. Екотуризм чи екологічний туризм: теорія і реальність / В.І. Гетьман // Екологічний вісник. – 2002. – № 7. – С. 24-28.
4. Гриньова М.В. Сутність та принципи діяльності авторського соціального проекту «Зелений туризм для всіх» / М.В. Гриньова, К.В. Купріян // Актуальні питання природничих досліджень: матеріали студ. наук.-практ. конф. / за заг. ред. проф. М.В. Гриньової. – Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2014. – С. 90-93.
5. Екотуризм – важливий фактор стійкого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ecooyouth.freenet.uz>.
6. Ілляшенко С. М. «Зелений» туризм як один з напрямів сталого розвитку регіону / С. М. Ілляшенко, Н. С. Ілляшенко, В. О. Щербаченко // Економіка України. – 2013. – № 8. – С. 33-39.

7. Природно-заповідний фонд Полтавщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eco-poltava.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2017 р.

GRINEVA M., KUPRIYAN K.

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

**GREEN TOURISM AS A PRIORITY TO DEVELOPMENT OF PARKING TERRITORIES OF
POLTAVSHCHYN: METODY OF SOCIAL PROJECT**

The article is devoted to the problem of the establishment of green tourism in the Poltava region as a priority area for the development of parks. In the course of the research, the peculiarities and perspectives of its further development were analyzed by increasing the efficiency of the use of the existing historical cultural resource potential of the region and the creation of tourist centers and amusement parks. The tasks of the social project «Green Tourism for All» are considered, the components of the above-mentioned project are analyzed, possible creation bases are analyzed. The ways of intensifying the formation of the sphere of entertainment and increasing the efficiency of green tourism use are proposed.

Keywords: *green tourism, park territories, nature reserves, recreational and tourist base, author's social project.*